

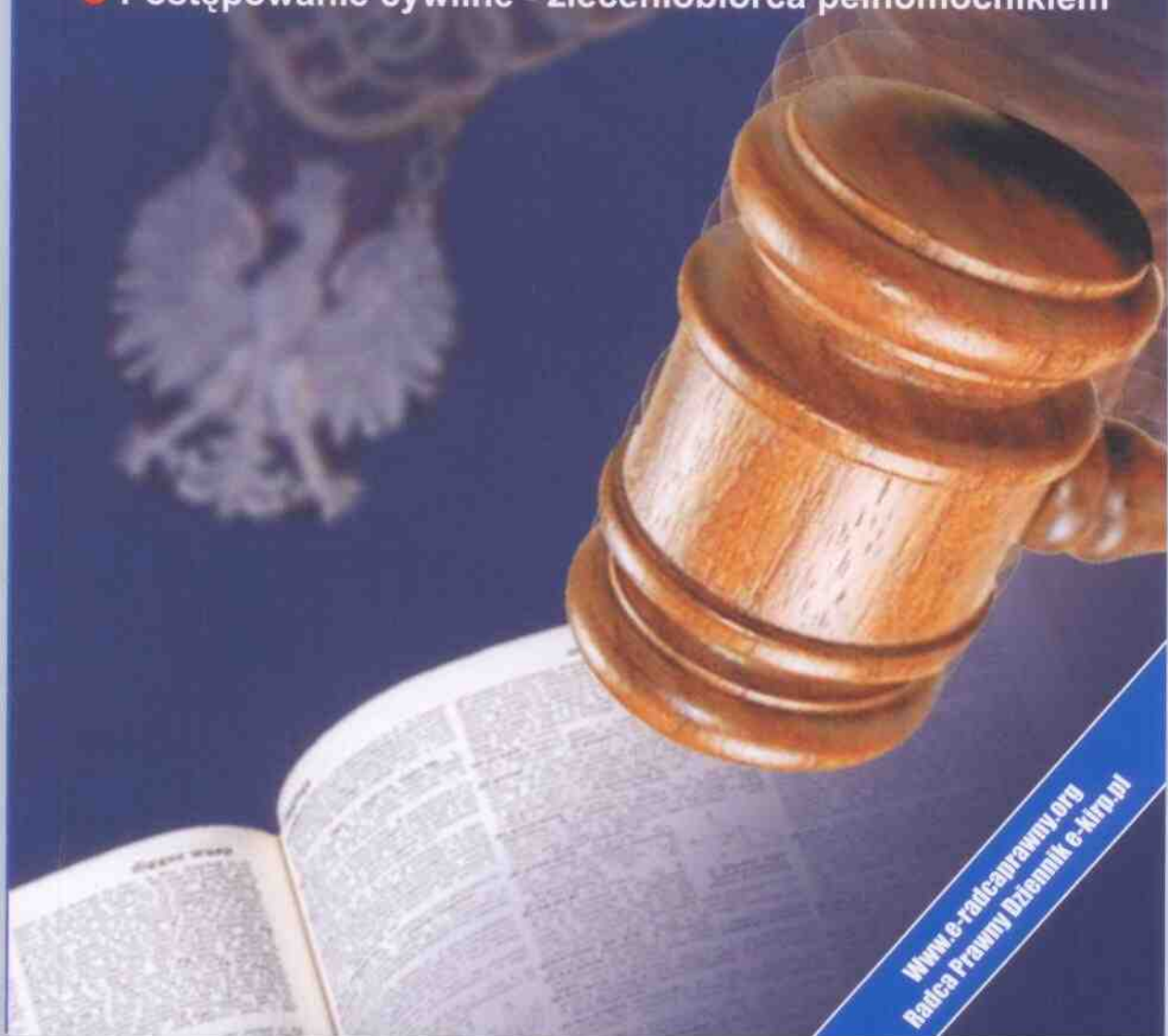
RADCA PRAWNY

1

STYCZEŃ
LUTY
2011

CZASOPISMO SAMORZĄDU RADCÓW PRAWNYCH

- Prawo pracy - orzecznictwo Trybunału WE
- Postępowanie karne - radca prawny w postępowaniu karnym
- Postępowanie cywilne - zleceniobiorca pełnomocnikiem

www.e-radcaprawny.org
Radca Prawny Dziennik e-AIra.pl

SZKODY NA OSOBIE W PERSPEKTYWIE EUROPEJSKIEJ

Wprowadzenie

Dzięki Unii Europejskiej obywatele państw członkowskich pracują i podróżują w obrębie całej Europy i ich liczba stale rośnie. Turystyka, jak również turystyka medyczna, jest coraz bardziej popularna, co w praktyce może prowadzić do zwiększonej liczby szkód na osobie, powstałych w wyniku transgranicznych wypadków. Niestety, osoby poszkodowane w tych wypadkach nie zawsze mają zagwarantowany dostęp do środków naprawczych. Wytożeczenie powództwa i reprezentowanie klientów w sporach transgranicznych wymaga gruntownego przygotowania i rozważenia wielu aspektów. Pomimo że granice państw nie stanowią już przeszkód dla obywateli Unii Europejskiej w ich podróżach, pracy i prowadzeniu działalności gospodarczej, systemy prawne i zasady zasądzania odszkodowań w różnych państwach charakteryzują się znacznymi różnicami.

Rozporządzenie nr 44/2001¹, zapewnia możliwość występowania z powództwem w kraju powoda, Europejski Trybunał Sprawiedliwości w sprawie *FBTO Schaderverzekering NV przeciwko Jackowi Odenbreitowi*² orzekł, że poszkodowany może wytoczyć powództwo bezpośrednio przeciwko ubezpieczycielowi przed sądem państwa członkowskiego, w którym poszkodowany ma miejsce zamieszkania, o ile takie bezpośrednio powództwo jest dopuszczalne i ubezpieczyciel ma siedzibę na terytorium jednego z państw członkowskich. Dotyczy to również spadkobierców poszkodowanego. Według rozporządzenia Rzym II³ w sprawie prawa właściwego dla zobowiązań pozamaumownych, ofiara ma prawo do odszkodowania zgodnie z prawem kraju, w którym nastąpił wypadek.

Zgodnie z powyższym, jeżeli polski turysta uczestniczył w wypadku drogowym np. w Hiszpanii, może on wytoczyć powództwo w Polsce, ale sąd na obowiązek stosować prawo hiszpańskie regulujące kwestie odszkodowań. Rozstrzygnięcie sprawy może być znacznie różnie niż w sytuacji, gdyby wypadek miał miejsce w Polsce. Istnieje ryzyko, że poszkodowany może w takim i analogicznych przypadkach uzyskać niższą kwotę rekompensaty. Podejmując decyzję o wytoczeniu powództwa, należy mieć świadomość zagrożenia, jakie wiąże się z systemem prawnym (prawa materialnego i procesowego), który będzie musiał mieć zastosowanie i może wywrzeć wpływ na sytuację procesową poszkodowanego. Do kluczowych aspektów, które muszą podlegać analizie, należą: system zasądzania odszkodowań w danym państwie (oparty na winie, ryzyku, inne), sposób realizacji zasady pełnego i sprawiedliwego odszkodowania (utrata możliwości zarobkowania

* Prezes organizacji PEOPIL, prawnik w Holandii specjalizujący się w szkodach na osobie.

** Członek Zarządu PEOPIL, radca prawny specjalizująca się w szkodach na osobie.

1 Rozporządzenie Rady (WE) nr 44/2001 z 22 grudnia 2000 w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych, Dz.U. L 12 z 16 stycznia 2001 r.

2 W sprawie C/463/06 z 13 grudnia 2007 r.

3 Rozporządzenie (WE) nr 864/2007 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 lipca 2007 r. dotyczącego prawa właściwego dla zobowiązań pozamaumownych (Rzym II), Dz.U. L 199 z 31 lipca 2007 r.

e opozycyjnym⁴, nawet jeżeli dłużnik mógł go zgłosić w procesie, w wyniku którego o wierzyciel uzyskał tytuł wykonawczy. W tym bowiem przypadku nie naruszałoby to ad procedury cywilnej.

Powództwo opozycyjne oparte na zarzucie potrącenia wierzytelności objętej prawocnym wyrokiem należałoby uznać za oczywiście zasadne, gdyż sąd je rozpoznający siałby to powództwo uwzględnić niejako automatycznie, nie mogąc wszak badać rozsądności zasadzonego przez inny sąd. Nie prowadziłoby to więc w żadnym razie ani do naruszenia zasady ochrony wierzyciela w postępowaniu egzekucyjnym, ani do dwuinstancyjności, a realizowałoby z kolei zasadę ekonomiki procesowej.

Dłużnik może powołać się w powództwie opozycyjnym na zarzut potrącenia również, kiedy jego wierzytelność będzie przedawniona, jeżeli w chwili gdy potrącenie było możliwe przedawnienie jeszcze nie nastąpiło (art. 502 k.c.). Wierzyciel może jednak tym przypadkiem skutecznie bronić się zarzutem przedawnienia roszczenia.

Z kolei pewnego rodzaju wierzytelności w ogóle nie mogą podlegać potrąceniu. Art. 5 k.c. wymienia wierzytelności: nieulegające zajęciu (przykładowo określone w art. 9 i następne k.p.c.), o dostarczenie środków utrzymania (należności alimentacyjne), wynikające z czynów niedozwolonych oraz te, co do których potrącenie wyłączaają przepisy szczególne (przykładem może być art. 122 k.p.c. dotyczący zakazu potrącenia kosztów zastępstwa procesowego strony przeciwnej z wyjątkiem kosztów nawzajem zysanych).

W każdym razie należy uzmysłowić sobie, iż w przypadku powództw przeciwegzekucyjnych ma miejsce sytuacja, w której to realizacja pewnych zasad obowiązujących w polskim procesie cywilnym może prowadzić do naruszenia innych zasad – również fundamentalnych dla polskiego systemu prawa. Odwołując się jednak do koncepcji Ronaldaa workina należy stwierdzić, iż poprzez odpowiednie określenie wartości oraz celów, ja ma spełniać prawo, a w szczególności prawo cywilne, sprzeczność między jednym i drugimi zasadami wydaje się być jedynie pozorna.

Z jednej strony zasada prawa do obrony chroniąca dłużnika, z drugiej zaś zasada hrony wierzyciela w postępowaniu egzekucyjnym. Powództwa przeciwegzekucyjne zają w swej istocie relizowaniu pierwszej z tych zasad, jednakże muszą być jednocześnie interpretowane w aspekcie zasady drugiej, a także innych podstawowych zasad polskiego systemu prawa cywilnego. Tylko takie działanie może spowodować, iż funkcje spełniane przez tę instytucję nie będą prowadziły do sytuacji jednoznacznie niepożądaných, takich jak przykładowo faktyczne wybroniczenie się dłużnika od słuszenie prowadzonego przeciwniemu postępowania egzekucyjnego.

zwiększenie widoków na przyszłość, utrata możliwości wykonywania czynności domowych, koszty leczenia, opieki, rekompensata za ból i cierpienie oraz za krzywdę), ustanowienie kręgu uprawnionych (bezpośrednio i pośrednio poszkodowani), rola biegłych w procesie, wynagrodzenie prawników. Przykładowo omówić należy wybrane zagadnienia obrazujące różnice pomiędzy poszczególnymi krajami, które wywierają znaczący wpływ na sytuację poszkodowanych w wypadkach drogowych.

Okresy przedawnienia

Analizując okresy przedawnienia uregulowane w poszczególnych państwach członkowskich, można zauważyć znaczące różnice nie tylko pod względem samego okresu przedawnienia, ale również początku jego biegu, proceduralnych wymogów wstrzymania biegu przedawnienia, jak również w zakresie szczególnych uregulowań dotyczących ochrony osób małoletnich, nieposiadających pełnej zdolności do czynności prawnych, osób niepełnosprawnych i ochrony osób poszkodowanych po upływie okresu przedawnienia.

Zgodnie np. z regulacjami prawnymi Hiszpanii, okres przedawnienia dla zobowiązań wzajemnych wynosi jeden rok⁹. Wspomniany jednoroczny okres przedawnienia ma również zastosowanie do wypadków komunikacyjnych i wypadków w miejscu pracy. Włoski system prawny przewiduje dwuletni okres przedawnienia dla wypadków komunikacyjnych¹⁰. Okres ten bierze zarówno przeciwko obowiązanemu, jak i przeciwko ubezpieczycielowi. Niemiecki system prawa przewiduje trzyletni okres przedawnienia dla czynów niedozwolonych¹¹ i dziesięcioletni okres przedawnienia dla zobowiązań umownych¹². Okres przedawnienia w stosunku do roszczeń z tytułu zadośćuczynienia za krzywdę wynosi 30 lat¹³. System belgijski przewiduje okres przedawnienia od 3 do 30 lat, w zależności od typów roszczeń.

W niemal wszystkich jurysdykcjach europejskich okres przedawnienia rozpoczyna swój bieg od daty wystąpienia zdarzenia będącego źródłem szkody, w praktyce oznacza to np. datę wypadku komunikacyjnego. Wyjątkiem jest regulacja prawna Szwecji, gdzie nieg terminu przedawnienia jest uzależniony od momentu, w którym poszkodowany doznał się o szkodzie. Moment dowiedzenia się o szkodzie i o osobie obowiązanym do jej naprawienia jest jednakże różnie postrzegany przez poszczególne ustawodawstwa.

Zgodnie z systemami prawnymi Belgii, Holandii, Włoch i Hiszpanii dla przerwania biegu okresu przedawnienia wystarczającą czynnością jest wysłanie obowiązanemu listu poleconego, w którym poszkodowany jednoznacznie czyni zarzuty i podnosi swoje pragnienie do żądania odszkodowania za szkody poniesione w związku z przedmiotowym zdarzeniem. Nie ma natomiast wymogu wytoczenia powództwa. W systemach angielskim, irlandzkim i szkockim wytoczenie powództwa jest warunkiem skutecznego zrzeczenia biegu okresu przedawnienia.

Art. 1968 § 2 Hiszpańskiego Kodeksu Cywilnego.

Art. 2947 § 2 Włoskiego Kodeksu Cywilnego.

§ 195 BGB.

§ 199 (3) BGB.

§ 199 (2) BGB.

Ochrona małoletnich i niepełnosprawnych

Systemy prawne większości krajów europejskich przewidują ochronę małoletnich i niepełnosprawnych w sytuacji rozpoczęcia biegu okresu przedawnienia. We Włoszech i w Austrii, bieg okresu przedawnienia rozpoczyna się od momentu wyznaczenia przedstawiciela ustawowego danej osoby⁹. Holenderski system prawny również zapewnia ochronę małoletnich pod tym względem, ponieważ przedawnienie nie rozpoczyna się od jego biegu przed ukończeniem przez poszkodowanego osiemnastego roku życia, nie przewiduje z kolei takiej ochrony osób niepełnosprawnych. Na mocy francuskiego systemu prawnego, okres przedawnienia rozpoczyna swój bieg również dopiero po ukończeniu przez poszkodowanego pełnoletności, a bieg okresu przedawnienia ulega zawieszeniu na czas przeszukowy w postaci niepełnosprawności. Jeżeli niepełnosprawny pozostaje pod opieką osoby, która może podjąć czynności w jego imieniu, nie korzysta wówczas z zawieszenia biegu okresu przedawnienia – podobną regulację przewiduje również system prawa włoskiego¹⁰.

Europejski Trybunał Praw Człowieka orzekł niedawno w sprawie *Stagno przeciwko Belgii*¹¹, że artykuł 6 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka został naruszony w przypadku dwóch małoletnich, którzy bardzo wczesnie stracili ojca. Towarzystwo ubezpieczeniowe wypłaciło rodzinie znaczną kwotę pieniędzy, które matka dzieci nierozsądnie wydała, nie pozostawiając żadnego zabezpieczenia dla małoletnich dzieci. Po osiągnięciu pełnoletności, powodowie wytoczyli powództwo przeciwko matce i zakładowi ubezpieczeniowemu. Sprawa z powództwa przeciwko matce została rozstrzygnięta w formie ugody. W stosunku do ubezpieczyciela sąd w Belgii wydał wyrok na niekorzyść powodów, nie zasądziłaż na ich rzecz żadnego odszkodowania przyjmując, że roszczenie przeciwko niemu uległo przedawnieniu. ETPC orzekł natomiast, że regulacje ustawowe Belgii, dotyczące okresu przedawnienia roszczeń, uniemożliwiły małoletnim wytoczenie powództwa przeciwko zakładowi ubezpieczeń, ponieważ rzeczona czynność musiałaby być dokonana przez matkę małoletnich dzieci, a wytoczenie takiego powództwa nie leżało w jej interesie.

Jak zostało wskazane powyżej, regulacje w poszczególnych krajach europejskich znacznie różnią się między sobą. Zachodzą sytuacje, w których poszkodowany w wypadku transgranicznym nie ma możliwości wytoczenia powództwa, a co za tym idzie dochodzenia swoich praw z powodu upływu okresu przedawnienia, z którego poszkodowany nie zdawał sobie sprawy.

Wynagrodzenie prawników

Podjmując decyzję o wytoczeniu sprawy sądowej w danym kraju należy mieć na względzie koszty z tym związane, w tym honorarium prawnika. W większości jurysdykcji europejskich prawnicy nie mogą ustalić z klientem wynagrodzenia na zasadach *no-win no-fee*. Wyjątkiem jest Grecja, gdzie prawnik jest uprawniony do zawarcia takiej umowy z klientem, która uzależnia jego wynagrodzenie od wyniku prowadzonej sprawy. Takie

9 Art. 2942 Włoskiego Kodeksu Cywilnego i art. 1494 ABGB.

10 Art. 2941 Włoskiego Kodeksu Cywilnego.

11 Europejski Trybunał Praw Człowieka w sprawie *Stagno przeciwko Belgii*, nr 10662/07.

wynagrodzenie przysługujące prawnikowi w ustalonym z klientem procencie i wynosi zazwyczaj 20-30% całkowitej zasądzonej przez sąd kwoty. W Anglii i Walii poszkodowani mogą również zawierać z prawnikiem umowę, na mocy której prawnik ponosi ryzyko przegrania sprawy, a powód płaci wynagrodzenie prawnikowi tylko w przypadku pozytywnego rozstrzygnięcia. Obie strony mogą ponadto ustalić dodatkowy procent wynagrodzenia, które klient winien zapłacić prawnikowi w przypadku wygranej sprawy, natomiast kwota ta jest uzależniona od kosztów płaconych przez stronę przegrywającą. Ta regulacja może ulec zmianie w wyniku ostatniego raportu dotyczącego reformy kosztów sądowych w sprawach cywilnych.

We Francji istnieje możliwość umówienia się co do dodatkowego wynagrodzenia *bonarises de résultat* w przypadku pozytywnego rozstrzygnięcia sprawy. Kwota ta waha się od 8 do 10% całkowitej kwoty zasądzonej na rzecz strony wygrywającej. Koszty zastępowania procesowego zazwyczaj nie podlegają zwrotowi w przypadku zawarcia ugody poza sądowej.

W Holandii koszty procesu stanowią oddzielną część zasądanego odszkodowania i mogą być odzyskane od strony pozwanej w sytuacji, gdy były one uzasadnione i niezbędne¹².

Podsumowanie

Pomimo że wszystkie jurysdykcje krajów europejskich przewidują możliwość wnoszenia powództw przez poszkodowanych o odszkodowanie z tytułu poniesionych szkód w wyniku wypadków drogowych, to istnieją zasadnicze różnice pomiędzy regulacjami poszczególnych krajów, w szczególności w zakresie rodzajów szkód podlegających kompensacji i w sposobach ustalania wysokości odszkodowania. Znaczne dysproporcje dają się zauważyć głównie w aspekcie odszkodowania za szkody niematerialne, a także w regulacjach dotyczących okresów przedawnienia. Istnieją również duże różnice w procedurze sądowej, np. znacząco odmienne są przepisy dotyczące sposobu przeprowadzania i wagi dowodu z opinii biegłych z zakresu medycyny.

PEOIL

Paneuropejska organizacja prawników zajmujących się szkodami osobowymi (*Pan-European Organisation of Personal Injury Lawyers*) powstała w 1996 roku i od 1998 roku działa oficjalnie jako organizacja *not-for-profit*. Została założona przez europejskich prawników w celu rozwinięcia i promowania współpracy sądowej i wzajemnej znajomości systemów prawnych i sądowych w poszczególnych jurysdykcjach europejskich w dziedzinie szkód na osobie.

Cele organizacji to:

- rozwinięcie współpracy i tworzenie sieci prawników w Europie specjalizujących się w szkodach na osobie;
- promowanie świadomości regulacji prawnych wśród konsumentów, którzy ponieśli szkody na osobie;
- promowanie wyższych standardów bezpieczeństwa w sprawach konsumenckich;
- działalność na rzecz zaszczepienia osobom poszkodowanym w przypadku szkód osobowych adekwatnego i sprawliwego odszkodowania;
- wspieranie i zachęcanie do wymiany informacji i doświadczeń.

Rozwój organizacji PEOIL opiera się na założeniu, iż kwestie związane z postępowaniem w sprawach szkód na osobie często wykraczają poza granice danego państwa i wymagają znajomości międzynarodowych regulacji i unormowań prawnych innych państw. Można zaobserwować rosnący wpływ prawodawstwa wspólnotowego na regulację z zakresu szkód na osobie, co stwarza potrzebę znajomości prawodawstwa europejskiego i podstawowej wiedzy na temat ustawodawstwa państw członkowskich w tej dziedzinie.

W chwili obecnej paneuropejska organizacja PEOIL liczy około 550 członków z 18 krajów Unii Europejskiej i 11 europejskich jurysdykcji spoza Unii Europejskiej oraz 4 krajów spoza Europy. Członkostwo jest otwarte dla przedstawicieli zawodów prawniczych (advokatów, radców, sędziów), pracowników naukowych i studentów prawa.

PEOIL organizuje coroczne konferencje i seminaria w różnych krajach w Europie, co ułatwia wymianę informacji i doświadczeń pomiędzy członkami organizacji.